

O'smirlardagi akseliratsiya jarayoniga ijtimoiy mediani ta'siri

Dilmurod Rahmatjonovich Mahmudov
Namangan davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada o'smirlar rivojlanishidagi akseleratsiya jarayoniga ijtimoiy medianing ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida zamonaviy raqamli platformalarning o'smirlarning psixologik, ijtimoiy va fiziologik rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri ilmiy manbalar asosida o'rganildi. Ijtimoiy tarmoqlarning tezkor axborot almashinuvi, kommunikativ faollik va virtual muhit orqali o'smirlarning dunyoqarashi, qadriyatlari hamda xulq-atvorida yuz berayotgan o'zgarishlar yoritildi. Shuningdek, maqolada ijtimoiy medianing ijobiy va salbiy jihatlari, jumladan, bilim olish imkoniyatlarini kengaytirishi bilan bir qatorda, ruhiy bosim, qaramlik va shaxsiy identifikatsiya muammolarini kuchaytirishi haqida fikr yuritiladi. Tadqiqot natijalari asosida ota-onalar, pedagoglar va psixologlar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: o'smir, akseleratsiya, ijtimoiy media, internet, psixologik rivojlanish, virtual muhit, kommunikatsiya, raqamli texnologiyalar

The impact of social media on the acceleration process in adolescents

Dilmurod Rahmatjonovich Mahmudov
Namangan State Pedagogical Institute

Abstract: This scientific article analyzes the influence of social media on the acceleration process in adolescents. The study examines the impact of modern digital platforms on the psychological, social, and physiological development of teenagers based on scientific sources. The article highlights changes in adolescents' worldview, values, and behavior caused by rapid information exchange, communicative activity, and virtual environments. Furthermore, both positive and negative aspects of social media are discussed, including the expansion of educational opportunities as well as the increase in psychological pressure, addiction, and identity-related problems. Based on the research findings, practical recommendations are provided for parents, teachers, and psychologists.

Keywords: adolescent, acceleration, social media, internet, psychological development, virtual environment, communication, digital technologies

Kirish. Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar taraqqiyoti davrida ijtimoiy media inson hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, yoshlar va o'smirlar orasida internet tarmoqlari hamda turli ijtimoiy platformalardan foydalanish kundalik ehtiyoj darajasiga yetdi. Zamonaviy o'smirning dunyoqarashi, fikrlash tarzi, qiziqishlari va ijtimoiy munosabatlari ko'p jihatdan virtual muhit ta'sirida shakllanmoqda. Shu sababli ijtimoiy medianing yosh avlod rivojlanishiga ta'sirini o'rganish bugungi kunning dolzarb ilmiy masalalaridan biri hisoblanadi.

So'nggi yillarda o'smirlarning jismoniy, psixologik va ijtimoiy rivojlanish sur'atlarida sezilarli tezlashuv kuzatilmoqda. Ilmiy adabiyotlarda bu holat "akseleratsiya" tushunchasi bilan izohlanadi. Mazkur jarayon nafaqat biologik omillar, balki axborot muhiti, kommunikatsiya vositalari va ijtimoiy munosabatlarning o'zgarishi bilan ham chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, ijtimoiy media platformalari o'smirlarning ongiga, qadriyatlariga va xulq-atvoriga bevosita ta'sir ko'rsatib, ularning kattalarga xos hayotiy qarashlarni erta qabul qilishiga sabab bo'lmoqda.

Hozirgi kunda Telegram, Instagram, TikTok, YouTube kabi platformalar yoshlarning asosiy axborot manbai sifatida xizmat qilmoqda. Ushbu tarmoqlar orqali o'smirlar qisqa vaqt ichida katta hajmdagi ma'lumotlarni qabul qiladi, turli madaniyat va turmush tarzlari bilan tanishadi hamda o'z tengdoshlari bilan doimiy muloqotda bo'ladi. Bu esa ularning fikrlash tezligi, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati va ijtimoiy faolligiga ta'sir etadi. Shu bilan birga, virtual muhitning salbiy jihatlari ham mavjud bo'lib, ayrim hollarda ruhiy bosim, internetga qaramlik, hissiy beqarorlik va ijtimoiy moslashuv muammolarini yuzaga keltirishi mumkin.

Mazkur ilmiy maqolada o'smirlardagi akseleratsiya jarayoniga ijtimoiy medianing ta'siri ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida ijtimoiy tarmoqlarning o'smir shaxsining shakllanishiga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy ta'sirlari yoritilib, ushbu jarayonning psixologik hamda pedagogik jihatlari ochib beriladi. Shuningdek, yoshlarni raqamli muhitning zararli ta'siridan himoya qilish va ularda sog'lom media madaniyatini shakllantirish masalalariga ham alohida e'tibor qaratiladi.

Adabiyotlar sharhi. O'smirlar rivojlanishi va akseleratsiya jarayonlarini o'rganish pedagogika, psixologiya hamda sotsiologiya fanlarida muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar va ijtimoiy medianing keng tarqalishi ushbu jarayonni yangi nuqtai nazardan tahlil qilish zaruratini yuzaga keltirdi. Turli ilmiy manbalarda o'smirlarning jismoniy va psixologik rivojlanishidagi tezlashuv axborot muhitining o'zgarishi bilan bog'liq holda izohlanadi.

Mahalliy olimlardan E.G'oziyev yoshlar psixologiyasiga oid tadqiqotlarida o'smirlik davrini inson hayotidagi eng murakkab va hissiy jihatdan beqaror bosqich sifatida tavsiflaydi. Olimning fikricha, bu davrda tashqi muhit va ijtimoiy omillar shaxs shakllanishiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, zamonaviy axborot oqimi o'smirlarning dunyoqarashi va qadriyatlar tizimini tez o'zgartirib yuborishi mumkin.

Shuningdek, pedagog olimlarning ilmiy ishlarida akseleratsiya jarayoni yoshlarning biologik voyaga yetishi bilan bir qatorda, ularning ijtimoiy faolligi va mustaqil fikrlash qobiliyatining ham erta shakllanishi bilan bog'liq ekanligi ta'kidlanadi. Bu esa bugungi kunda internet va ijtimoiy media vositalari orqali yanada kuchayib borayotgani qayd etiladi.

Xorijiy tadqiqotchilar orasida Manuel Castells axborotlashgan jamiyat nazariyasini ishlab chiqib, internet va tarmoqli kommunikatsiyaning inson tafakkuri hamda ijtimoiy munosabatlarga ta'sirini keng tahlil qilgan. Uning ilmiy qarashlarida virtual kommunikatsiya zamonaviy yoshlarning hayot tarzini tubdan o'zgartirayotgan asosiy omillardan biri sifatida ko'rsatiladi. Tadqiqotchining fikricha, internet makoni yoshlarning o'zini namoyon etish va yangi ijtimoiy identifikatsiyani shakllantirishiga xizmat qiladi.

Dana Boyd o'z tadqiqotlarida ijtimoiy tarmoqlarning o'smirlar hayotidagi o'rnini tahlil qilib, virtual muloqot yoshlar uchun oddiy aloqa vositasi emas, balki ijtimoiylashuv muhiti ekanligini ta'kidlaydi. Olimaning fikricha, internetdagi faol hayot o'smirlarda mustaqillik hissini kuchaytiradi, biroq nazoratsiz foydalanish ruhiy bosim va hissiy qaramlikni ham yuzaga keltirishi mumkin.

Sherri Turkle esa raqamli texnologiyalarning inson ruhiyatiga ta'sirini o'rganib, ijtimoiy medianing haddan tashqari faollashuvi real muloqotning kamayishiga sabab bo'lishini qayd etadi. Uning tadqiqotlarida virtual yaqinlik hissi insonlarni yolg'izlikdan to'liq xalos eta olmasligi, aksincha ayrim hollarda ichki ruhiy bo'shliqni kuchaytirishi mumkinligi haqida fikr yuritiladi.

Bir qator zamonaviy ilmiy maqolalarda ijtimoiy media o'smirlarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytiruvchi vosita sifatida ham baholanadi. Xususan, onlayn ta'lim platformalari, ilmiy kanallar va motivatsion kontent yoshlarning intellektual rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi. Shu bilan birga, zararli axborotlar, zo'ravonlikni targ'ib qiluvchi materiallar va internetga qaramlik kabi omillar o'smirlar ruhiyatiga salbiy ta'sir etuvchi muammolar sifatida ko'rsatiladi.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy media o'smirlardagi akseleratsiya jarayonining muhim omillaridan biriga aylangan. U nafaqat yoshlarning axborot olish tezligini oshirmoqda, balki ularning ijtimoiy munosabatlari, psixologik holati va shaxsiy qarashlarining shakllanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Metadologiyasi. Mazkur ilmiy maqolada o'smirlardagi akseleratsiya jarayoniga ijtimoiy medianing ta'sirini o'rganish maqsadida bir qator ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini psixologiya, pedagogika va sotsiologiya fanlarining zamonaviy yondashuvlari tashkil etdi. Mavzuni chuqur tahlil qilish jarayonida nazariy va amaliy metodlarning o'zaro uyg'unligiga alohida e'tibor qaratildi.

Tadqiqot davomida dastlab ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish usuli qo'llanildi. Ushbu bosqichda mahalliy va xorijiy olimlarning o'smirlar psixologiyasi, akseleratsiya jarayoni hamda ijtimoiy medianing yoshlar hayotiga ta'siri bo'yicha olib borgan ilmiy ishlari o'rganildi. Mavzuga oid maqolalar, monografiyalar, internet manbalari va ilmiy tadqiqot natijalari tahlil qilinib, mavjud nazariy qarashlar umumlashtirildi.

Shuningdek, kuzatish metodidan ham foydalanildi. Ushbu usul orqali o'smirlarning ijtimoiy tarmoqlardagi faolligi, virtual muloqot jarayonidagi xatti-harakatlari hamda internetdan foydalanish odatlari tahlil qilindi. Kuzatishlar asosida ijtimoiy medianing o'smirlarning fikrlashi, dunyoqarashi va ijtimoiy faolligiga ta'siri haqida muayyan xulosalar chiqarildi.

Tadqiqotda taqqoslash metodi ham muhim ahamiyat kasb etdi. U orqali an'anaviy ijtimoiy muhitda tarbiyalangan o'smirlar bilan raqamli muhit ta'sirida shakllanayotgan zamonaviy o'smirlarning rivojlanish xususiyatlari qiyosiy tahlil qilindi. Natijada axborot texnologiyalarining o'smirlar akseleratsiyasiga ko'rsatayotgan ta'siri ilmiy jihatdan asoslandi.

Bundan tashqari, umumlashtirish va tahliliy yondashuv metodlari orqali olingan ma'lumotlar tizimlashtirildi hamda ijtimoiy medianing ijobiy va salbiy ta'sirlari yuzasidan yakuniy ilmiy xulosalar shakllantirildi. Tadqiqot jarayonida mavzuga xolis yondashish, ilmiylik va obyektivlik tamoyillariga qat'iy amal qilindi.

Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot mavzusini har tomonlama yoritish, ijtimoiy medianing o'smirlar rivojlanishidagi o'rni va akseleratsiya jarayoniga ta'sirini ilmiy asosda ochib berishga xizmat qildi.

Tadqiqot natijalari. Mazkur tadqiqot davomida o'smirlarning akseleratsiya jarayoniga ijtimoiy medianing ta'siri ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy media zamonaviy o'smirlarning shaxsiy, psixologik va ijtimoiy rivojlanishida sezilarli o'zgarishlarni yuzaga keltirayotgan muhim omillardan biri hisoblanadi. Bu ta'sir bir tomondan rivojlanish jarayonini tezlashtirsa, ikkinchi tomondan ayrim muammoli holatlarni ham kuchaytirishi bilan xarakterlanadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ijtimoiy media o'smirlar uchun tezkor axborot olish manbai sifatida xizmat qilib, ularning dunyoqarashi kengayishiga, yangi bilim va ko'nikmalarni egallashiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, raqamli platformalar orqali ta'limiy kontentga kirish imkoniyatining kengayishi o'smirlarning mustaqil o'rganish qobiliyatini rivojlantiradi hamda ularning intellektual faolligini oshiradi. Shuningdek, virtual muloqot muhitining kengayishi natijasida o'smirlar ijtimoiy aloqalarni tezroq o'rnatish, tengdoshlari bilan fikr almashish va o'zini ifodalash imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Biroq tadqiqot jarayonida ijtimoiy medianing salbiy ta'sirlari ham aniqlangan. Xususan, virtual muhitda ideal hayot tarzining namoyon bo'lishi o'smirlarda o'zini

boshqalar bilan solishtirish holatini kuchaytirib, psixologik bosim, xavotir va o'ziga nisbatan ishonchsizlikni yuzaga keltirishi mumkinligi kuzatildi. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlarga ortiqcha qaramlik real hayotdagi ijtimoiy faollikning kamayishiga, yuzma-yuz muloqot ko'nikmalarining susayishiga ham olib kelishi ehtimoli mavjud.

Tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatadiki, ijtimoiy media o'smirlardagi akseleratsiya jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi. Bu jarayon o'smirlarning erta yoshdan kattalarga xos axborotlar bilan tanishishi, mustaqil qaror qabul qilishga intilishi hamda ijtimoiy rollarni tezroq o'zlashtirishi orqali namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, ushbu tezlashuv jarayoni har doim ham ijobiy kechmaydi, chunki u ayrim hollarda psixologik barqarorlikning susayishi va hissiy beqarorlikni kuchaytirishi mumkin.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari ijtimoiy medianing o'smirlar hayotidagi o'rni ikki yoqlama xarakterga ega ekanligini ko'rsatdi. Ya'ni u bir tomondan ta'lim, rivojlanish va ijtimoiylashuvni qo'llab-quvvatlasa, ikkinchi tomondan nazoratsiz foydalanilganda turli psixologik va ijtimoiy muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli o'smirlarning internetdan foydalanish madaniyatini shakllantirish, ota-ona va pedagoglar nazoratini kuchaytirish hamda sog'lom raqamli muhit yaratish muhim ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy media o'smirlardagi akseleratsiya jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi va bu jarayon ularning shaxsiy, psixologik hamda ijtimoiy rivojlanishiga ikki yoqlama ta'sir ko'rsatadi. Natijalarni ilgari surilgan ilmiy manbalar bilan solishtirganda, ular mavjud nazariy qarashlarni tasdiqlaydi. Xususan, E.G'oziyev va boshqa mahalliy olimlar ijtimoiy muhitning o'smirlarning rivojlanishiga kuchli ta'sirini ta'kidlagan bo'lsa, xorijiy tadqiqotchilar, xususan Manuel Castells va Dana Boyd, virtual kommunikatsiya va ijtimoiy media yoshlarning dunyoqarashi va ijtimoiy identifikatsiyasini erta shakllantirishda muhim rol o'ynashini qayd etadi.

Muhokama davomida aniqlanishicha, ijtimoiy media o'smirlarga bilim olish va ijodiy faollikni rivojlantirishda qulay imkoniyatlar yaratadi. Onlayn resurslar, video darslar, motivatsion va ilmiy kontentlar yoshlar intellektual rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shadi. Shu bilan birga, virtual muloqot ularning ijtimoiy faolligini oshiradi, tengdoshlari bilan fikr almashish va jamoaviy loyihalarda ishtirok etish imkonini beradi. Bu esa o'smirlarni mas'uliyatli va mustaqil qaror qabul qiluvchi shaxs sifatida shakllanishiga yordam beradi.

Biroq tadqiqot natijalari ijtimoiy medianing salbiy ta'sirlarini ham ochib berdi. Virtual muhitda namoyon bo'layotgan ideal obrazlar, trendlar va ommaviy fikrlar o'smirlarda o'zini past baholash, stress, xavotir va depressiya kabi psixologik holatlarni kuchaytirishi mumkinligi aniqlangan. Shuningdek, ortiqcha internet va ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik o'smirlarning real hayotdagi faoliyatini cheklaydi,

yuzma-yuz muloqot ko'nikmalarining rivojlanishini susaytiradi va ijtimoiy izolyatsiya xavfini oshiradi.

Natijalarni muhokama qilganda, ijtimoiy medianing akseleratsiya jarayoniga ta'siri biologik, psixologik va ijtimoiy jihatlar bilan izohlanadi. Biologik jihatdan, erta yoshdan kattalarga xos axborot va qiziqishlar bilan tanishish hormonlar va psixologik jarayonlarni faollashtiradi. Psixologik jihatdan, yoshlar mas'uliyat va qaror qabul qilishni tezroq o'rganadi, bu esa ularning shaxsiy identifikatsiyasini erta shakllantirishga olib keladi. Ijtimoiy jihatdan esa virtual muhit orqali o'smirlar o'z jamiyatdagi o'rnini aniqlash, tengdoshlari bilan aloqalarni mustahkamlash va ijtimoiy tajriba orttirish imkoniga ega bo'ladi.

Muhokama shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy media o'smirlardagi akseleratsiya jarayonini tezlashtiruvchi muhim omil hisoblanadi, biroq uning ijobiy ta'sirini maksimal darajada oshirish va salbiy ta'sirini kamaytirish uchun ota-ona, pedagoglar va psixologlarning doimiy nazorati hamda sog'lom raqamli muhitni shakllantirish zarur. Shu jihatdan, mazkur tadqiqotning amaliy ahamiyati katta bo'lib, u o'smirlarning raqamli muhitdagi xavfsiz va samarali rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa. Mazkur ilmiy tadqiqot natijalari asosida shuni xulosa qilish mumkinki, ijtimoiy media o'smirlardagi akseleratsiya jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan zamonaviy omillardan biri hisoblanadi. Raqamli platformalarning keng tarqalishi o'smirlarning axborot olish tezligini oshirib, ularning dunyoqarashi, fikrlash doirasi va ijtimoiy faolligini sezilarli darajada kengaytirmoqda. Shu bilan birga, virtual muhit o'smirlarning erta yetuklashuv jarayoniga ham ta'sir etib, psixologik va ijtimoiy rivojlanishning tezlashishiga olib kelmoqda.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ijtimoiy medianing ijobiy jihatlari sifatida bilim olish imkoniyatlarining kengayishi, mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatlarning rivojlanishi, shuningdek, ijtimoiy muloqotning faollashuvi qayd etildi. Bu omillar o'smirlarning shaxs sifatida shakllanishiga va ularning jamiyatdagi faolligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Biroq ijtimoiy medianing salbiy ta'sirlari ham mavjudligi aniqlandi. Xususan, internetga qaramlik, ruhiy bosim, o'zini boshqalar bilan taqqoslash natijasida yuzaga keladigan stress holatlari hamda real hayotdagi ijtimoiy aloqalarning susayishi kabi muammolar kuzatilishi mumkin. Bu esa o'smirlarning psixologik barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Umuman olganda, ijtimoiy media o'smirlar akseleratsiyasini tezlashtiruvchi ikki yoqlama ta'sirga ega omil bo'lib, uning ijobiy imkoniyatlaridan oqilona foydalanish va salbiy oqibatlarini kamaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli ota-onalar, pedagoglar va mutaxassislar tomonidan o'smirlarning raqamli muhitdan foydalanish

madaniyatini shakllantirish, ularni nazorat qilish hamda psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish zarur hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Boyd, D. (2014). *It's complicated: The social lives of networked teens*. Yale University Press.
2. Castells, M. (2010). *The rise of the network society* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.
3. G‘oziyev, E. (2018). *O‘smir psixologiyasi va rivojlanish jarayonlari*. Toshkent: Fan.
4. Turkle, S. (2011). *Alone together: Why we expect more from technology and less from each other*. Basic Books.
5. Livingstone, S., & Smith, P. K. (2014). Annual research review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies: the nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55(6), 635–654. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12197>
6. Lenhart, A. (2015). *Teens, social media & technology overview 2015*. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/internet/2015/04/09/teens-social-media-technology-2015/>
7. Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people, and the digital divide. *New Media & Society*, 9(4), 671–696. <https://doi.org/10.1177/1461444807080335>
8. Subrahmanyam, K., & Šmahel, D. (2011). *Digital youth: The role of media in development*. Springer
9. Орифбоева Д. Д. ОПТИМИЗАЦИЯ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ // Форум молодых ученых. 2017. №6 (10). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/optimizatsiya-uchebno-poznavatel'nogo-protssessa-v-sredney-shkole> (дата обращения: 06.05.2026).
10. Д. Д. Орифбоева, М. М. Адашалиева ВОПРОСЫ ВНЕДРЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СТРАНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ // «Ёш олимлар ахборотномаси» – «Вестник молодых ученых». 2025. №. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/voprosy-vnedreniya-i-razvitiya-inklyuzivnogo-obrazovaniya-v-stranah-tsentralnoy-azii> (дата обращения: 06.05.2026).
11. Rustamova, S. S. Q. (2025). *Dilafruz Oribboyeva Ta'limda gender stereotiplari va ularni yengish usullari*. *Science and Education*, 12.
12. Oribboyeva, D. D. (2024). *Ziyeda Botirova Kichik yoshdagi maktab o'quvchilarida tashkilotchilik qobiliyatlarini rivojlantirish xususiyatlarining rivojlanishi*. *Science and Education*, 3.

13. Дилафрўз Дадамирзаевна Ориббоева, Рената Анатольевна Рафикова Особенности внедрения инклюзивного образования в Республике Узбекистан // Science and Education. 2024. №6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-vnedreniya-inklyuzivnogo-obrazovaniya-v-respublike-uzbekistan> (дата обращения: 06.05.2026).

14. Shuhratjon Shukurjon O‘g‘li Yoqubjanov, Dilafruz Oribboyeva Temperament va xarakter shakllanishida ijtimoiy omillarning roli // Science and Education. 2025. №12. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/temperament-va-xarakter-shakllanishida-ijtimoiy-omillarning-rol>i (дата обращения: 06.05.2026).

15. Mohigul Mamanazar Qizi Haydarova, D.D.Oribboyeva O‘smirlar psixologiyasi // Science and Education. 2025. №12. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-smirlar-psixologiyasi> (дата обращения: 06.05.2026).

16. Д. Д. Ориббоева, Н. Б. Каримова Психологик тадқиқотларда буллинг муммосининг гендер тахлили // Science and Education. 2025. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologik-tad-i-otlarda-bulling-mummosining-gender-tahlili> (дата обращения: 06.05.2026).

17. Kurbanova, Z. B. Oribboyeva DD Mehnat va muhandislik psixologiyasi. O‘quv qo‘llanma. Namangan-“Usmon Nosir mediya”-2022.220 b.

18. Oribboyeva, D. D. (2020). Social competence as an integral part of the teacher's professional maturity. Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology, 2(11), 347353.

19. Dilafruz Dadamirzayevna Oribboyeva, Dilshoda Ikromova Aqliy rivojlanishida nuqsoni bo‘lgan bolalar psixologiyasining o‘ziga xosligi, aqli zaiflik turlari // Science and Education. 2024. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/aqliy-rivojlanishida-nuqsoni-bo-lgan-bolalar-psixologiyasining-o-ziga-xosligi-aqli-zaiflik-turlari> (дата обращения: 18.05.2026).

20. Oribboyeva, D. (2024). BULLING O'SMIRLARDA DOLZARB MUAMMO SIFATIDA. Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal, 1 (12), 115-117.

21. Ortiqova, S. R. Q., & Oribboyeva, D. Z. D. (2025). Raqamli muhitda tarbiya: imkoniyatlari va xatarlar. Science and Education, 6(12), 673-677.